

משרד החקלאות ופיתוח הכפר
שרות ההדרכה והמקצוע
אגף פרחים והנדסת הצומח
תחום הנדסת הצומח וגנים בוטנים

רשימת צמחי הנוי בישראל לשנת תשע"ו 2016

2016 List of the Ornamental Plants in Israel

מאת אביגיל הלר¹, לילך רובין¹, ישראל גלון¹, סימה קגן², פבלו צ'רקסקי³, אורי פרגמן-ספיר⁴, רקפת הדר-גבאי, דלית קסלסי⁵, ישראל דרוי ויותם ציפר-ברגר⁶

מבוא מאת אביגיל הלר
עורך מדעי יותם ציפר-ברגר

Compiled by Avigail Heller¹, Lilach Rubin¹, Israel Galon¹, Sima Kagan², Pablo Chercasky³, Ori Fragman-Sapir⁴, Rakefet Hadar-Gabay, Dalit Kaslassi⁵, Israel Drory and Jotham Ziffer-Berger⁶
Edited by Jotham Ziffer-Berger

פרסום מקוון (בגליון אקסל) מטעם משרד החקלאות ופיתוח הכפר 2016
כל הזכויות שמורות למשרד החקלאות ופיתוח הכפר

Published online (as an Excel worksheet) by Israel Ministry of Agriculture and Rural Development, Bet Dagan

Copyright © 2016 by Israel Ministry of Agriculture and Rural Development, Bet Dagan

1. שרות ההדרכה והמקצוע, משרד החקלאות ופיתוח הכפר, בית דגן
2. המחלקה לצמחי נוי וביוטכנולוגיה חקלאית, מנהל המחקר החקלאי, בית דגן
3. משתלת גילת, קרן קיימת לישראל
4. הגן הבוטני האוניברסיטאי, ירושלים
5. גן וואהל לורדים בירושלים
6. אוסף הצמחים הלאומי, האוניברסיטה העברית בירושלים

1. Extension service, ministry of agriculture and rural development, Bet Dagan
2. Department of ornamental plants and agricultural biotechnology, Agricultural Research Organization, Bet Dagan
3. Gilat nursery, Jewish National Fund (JNF-KKL)
4. Jerusalem Botanical Garden
5. The Wohl Rose Park of Jerusalem
6. Herbarium, the Hebrew University of Jerusalem

רשימה זו הוכנה על בסיס 'רשימת צמחי הנוי בישראל', שנערכה לראשונה בשנת 1993 ועודכנה בשנת 1997, על ידי ישראל גלון, בסיועו של אדריכל ישראל דרוי שביצע עיבוד והגהות, וביעוץ המקצועי של ד"ר מיכאל אבישי, יצחק יפה ויצחק הל-אור.

לרשימה הראשונית התווסף מידע מהחברת 'שמות צמחי נוי חדשים בישראל', שפורסמה על ידי רקפת הדר-גבאי בשנת 2003 ובה סיכומי הוועדה לשמות צמחי הנוי מהשנים 2003-1998.

משנת 2008 מרכזת אביגיל הלר את עדכון הרשימה ופועלת בשיתוף פעולה עם סימה קגן, פבלו צ'רקסקי, לילך רובין, אורי פרגמן-ספיר ודלית קסלסי. הצוות ליקט מידע בדבר צמחים המצויים בגני הנוי בארץ ובחלקות תצפית שבהן נבדקים צמחים חדשים בארץ ובמשתלות, והשווה את הממצאים למצוין במאגרי מידע בינלאומיים ובספרות המקצועית.

התייחסות למידת שכיחותו של הצמח

בעניין מינים של צמחים נוספים הקיימים בנוי אך אינם נפוצים, הייתה התלבטות, שבסיכומה הוחלט להכליל צמחים אלה ברשימה, תוך שילוב מדד המתייחס למידת השכיחות של הצמח בנוי. אם המידע שבידנו אינו מעודכן לגמרי, נשמח לקבל משוב מן הקוראים.

לרשימה זו תרמו מהידע שלהם גם נורית חרמון, עוזי פליטמן, הגר לשנר ואילון כלב – בייעוץ מקצועי ממוקד; חברי ועדת השמות לצמחי נוי לדורותיה (באופן רציף או לסירוגין): מיכאל אבישי, שרה אדר, רונית גדיש, ישראל גלון, ישראל דרורי, רקפת הדר-גבאי, יצחק הל-אור, אביגיל הלר, דוד הלר, נורית חרמון, גל ישראלי, מרדכי כסליו, הגר לשנר, יוסף מרגלית, אברהם פאהן, יהודה פליקס, אורי פרגמן-ספיר, פבלו צ'רקסקי, סימה קגן וחיים רבינוביץ.

רשימת צמחי הנוי בישראל נכונה לחודש אוגוסט 2016, כוללת 5450 מינים וזנים של צמחים ומטרתה להיות כלי עבודה בידי אנשי מקצוע בתחום הגינון, החקלאות והמחקר הבוטני. הרשימה מאפשרת יצירת שפה משותפת ואחידה בין כלל העוסקים בענף צמחי הנוי ובחקר אינטרדוקציה ואיקלום של צמחים בארץ ישראל.

בעולם המדעי מקובל למיין את היצורים בעולם, וביניהם הצמחים, על פי סדר מערכת (סיסטמטי) ולהעניק להם שמות מדעיים בשפה הלטינית בהתאם לחוקי מתן השמות הבוטניים (נומנקלטורה). בשפה המדעית קבוצת צמחים נקראת טקסון. הטקסון הבסיסי בביולוגיה הוא **מין** (species), וטקסון זה מתאפיין בין השאר ביכולת שני פרטים השייכים לטקסון זה להעמיד צאצאים פוריים. מין לדוגמה הוא *Cupressus sempervirens* שהוא שמו המדעי של ברוש מצוי. השם המדעי בנוי משתי מילים: שם הסוג (genus) ושם תואר המין (specific epithet). בתוך הטקסון הקרוי סוג יש מינים דומים. לדוגמה בסוג ברוש קיימים מינים נוספים למשל ברוש אריזוני, *Cupressus arizonica*. הסוג ברוש על כל מיניו משוייך למשפחת הברושיים, Cupressaceae. במשפחה זו ישנם מספר סוגים, ביניהם ערער, תויה וסקוויה. לעוסקים בגינון יש חשיבות גם בציון של טקסונים הנמוכים מרמת המין, למשל תת-מין, זן, צורה וזן תרבותי. למשל במין ברוש מצוי שני תתי-מינים: ברוש מצוי זן אופקי (*Cupressus sempervirens* var. *horizontalis* בעל ענפים אופקיים), וברוש מצוי זן צרפתי (*Cupressus sempervirens* var. *pyramidalis*, הדומה ללהבת נר). רשימת מיני צמחי הנוי בישראל מסודרת על-פי סדר האל"ף-בית, כאשר השם המדעי מוביל את הטבלה. כברירת מחדל, השמות המדעיים לקוחים מאתר Plant List (<http://www.theplantlist.org>) של הגן הבוטני המלכותי בקיו, אנגליה. כל פרט ופרט מבין 5450. מכיוון שמאגר המידע Plant List אינו מספק מידע מלא על טקסונים נמוכים מרמת המין (תת-מין, זנים וצורות), במקרה הצורך נערכה בדיקה מול מאגרי מידע נוספים, כגון Plant Finder הנמצא באתר הגן הבוטני במיסורי (<http://www.missouribotanicalgarden.org/plantfinder/plantfindersearch.aspx>). החיפושים כללו גם בדיקה של שמות צמחי מכלואים בין סוגים ובין מינים. רשימת השמות המדעיים עברה בחינה והתאמה למאגר המידע של עשביית האוניברסיטה העברית בירושלים (אוסף הצמחים הלאומי, Herbarium Universitatis Hebraicae, Hierosolymitanae).

כללי הכתיבה ברשימת צמחי הנוי

1. מיון הצמחים מתקיים על פי ההיררכיה: משפחה < סוג < מין < תת-מין < זן < צורה, כאשר משפחה, סוג ומין יופיעו ככלל תמיד, ובמקרה וישנה וריאציה בתוך המין, מוזכרות רמות מיון נמוכות יותר
2. שמות הצמחים נכתבים על פי הפירוט שלהלן: שם מדעי, שם עברי, שם מדעי שהיה בשימוש בעבר, שם עברי נוסף.

3. רישום שם הצמחים:

א. שם סוג, מין וזן:

- שם מין, הן מדעי והן עברי, בנוי משם הסוג ומתואר המין (אפיתט), הנכתבים באותיות לועזיות בכתב נטוי; למשל: רוזמרין רפואי = *Rosmarinus officinalis* . אם ידוע רק שם הסוג, תיכתב הסימט (sp. (species), ובעברית יוצמד התואר: "בלתי מזוהה"; לדוגמה: רוזמרין בלתי מזוהה = *Rosmarinus sp.*
- שם זן תרבותי בנוי משם המין ומתואר הזן בגרשיים: רוזמרין רפואי 'זוחל' = *Rosmarinus officinalis 'Prostratus'*, או: רוזמרין רפואי 'בלו לגון' = *Rosmarinus officinalis 'Blue Lagoon'*.
- עד שנת 1953 היה שם הזן התרבותי בעברית תרגום של השם המדעי. משנת 1953, משום היותו כינוי מסחרי, שם הזן התרבותי בעברית הוא תעתיק של שמו הלועזי.
- שם זן טבעי בנוי משם המין ומתואר הזן לצד הקידומת var. (ללא הוספת גרשיים); כך למשל: דבוקית מעוצה = *Malvaviscus arboreus*, דבוקית מעוצה זן דרומונד = *Malvaviscus arboreus var. drummondi*.
- "מינים שונים" - כאשר קיימים מינים שונים מסוג מסוים שלא זהו עד כה, לשם הסוג יתווסף הקיצור: spp. (*species pluralis*); כמו: נציץ מינים שונים = *Lampranthus spp.*
- זני תרבות (קולטיברים) שונים - כאשר קיימים זני תרבות שונים שלא זהו עד כה, יוסף לשם המין או הסוג הקיצור: cvs. (cultivars). דוגמה: לוע-ארי גדול זני תרבות שונים = *Antirrhinum majus cvs.*
- זני ורדים הינם בחלקם זנים טבעיים, ורובם צאצאי הכלאות מרובות, מכוונות או מקריות, של בני-מכלוא שונים. עקב טשטוש סימני המינים בצאצאי ההכלאות הם ממוינים, החל מסוף המאה ה-19, לקבוצות-מכלואים על פי סימנים מורפולוגיים משותפים. הקבוצה אליה משתייך זן הוורד מופיעה בטבלה בעמודה נפרדת.
- מין או זן, שאינם מוכרים: קיימים בני מינים זנים שונים של צמחים, שזהותם הסיסטמטית המדויקת איננה ידועה. צמחים אלה מוכרים בכינויים זמניים שונים, עד אשר מצליחים לזהות את הצמח. דוגמאות ידועות הן: מיש בונגה (*Celtis bungeana*) שהיה מוכר שנים רבות כמיש "גשר הזיו", ודורנטה מצויה 'זהובה' (*Duranta erecta 'Golden'*) ששנים רבות הופצה במשתלות כדורנטה "תאילנדית". במקרה של מין המצוי במשתלות ומופץ בנוי נכתב השם הזמני במירכאות כפולות ברשימה, למשל: מיש בלתי מזוהה המוכר כמיש "בצרה", נרשם כלהלן: מיש מין לא מזוהה "בצרה".
(*Celtis sp. "Bazra"*). בנוסף לכך, סומנה השורה של צמח זה בצבע ורוד.

- רישום תת-מינים (טבעיים ותרבותיים):

(א) מכיוון שקיים קושי טכני להוסיף את סימן הגרש לפני שם הזן ולאחריו, לא נרשם גרש בשם הזן התרבותי, אך הוא הושם בעמודה המתאימה.
אם ידוע כי תת-המין הינו var. (f.) forma, subsp., נרשם הדבר בעמודה

המתאימה ולא ברצף על פי הכללים, לדוגמה:
Malvaviscus arboreus var. drummondii

(ב) הכלאות/מכלואים:

(1) זנים שונים, שהם תוצאה של הכלאות בין מינים, יצוינו בתואר "זני מכלוא",

כגון: המרוקליס זני מכלוא, *Hemerocallis hybrids*

(2) הכלאה בין שני סוגים מצוינת בסימן הכפל לפני שם הסוג:

\times כיטלפה טשקנט (כילופסיס \times קטלפה) = *Chitalpa tashkentensis*

(3) הכלאה בין שני מינים מסומנת בסימן הכפל לפני תואר המין:

אבליה גדולת-פרחים *Abelia x grandiflora*

(4) במקרה של מכלואים שנוצרו מטיפוח מכוון - לא תמיד ידוע מה הם צמחי

המקור שמהם נוצר המכלוא; כך למשל, במקרה של גרוויליאה 'רובין גורדון'

(*Grevillea 'Robyn Gordon'*)

(5) מכיוון שקיים קושי טכני ברישום שמות המכלואים, הוחלט להוסיף לטבלת

האקסל עמודה שבה צוין אם הצמח הוא מכלוא.

(6) כאשר המכלוא הוא בין סוגים, לא מופיע סימן הכפל \times בתחילת השם, אך

בעמודת המכלוא צוין שזהו מכלוא בין סוגים. לדוגמה: קרינדונה (הכלאה בין

קרינום ואמריליס).

(ג) קבוצות מיון (טקסונים) מתחת לרמת המין המופיעים ברשימה זו:

Subspecies (subsp.): תת-מין

Variety (var.): זן

תת-מין וזן הם טקסונים המייחדים צורות מורפולוגיות שונות בתוך מין, ויש להם שימוש

דומה

Forma (f.): צורה - מתאר שונות קלה בתוך מין או בתוך אוכלוסייה של מין מסוים,

לדוגמה: פריחה בלבן לעומת פריחה צבעונית של המין.

מקרא:

שם עברי מלא (עמודה A, מורכב ממידע הקיים בעמודות G ו-H) - ברירת המחדל היא המלצת ועדת השמות ומגדירי צמחי הנוי בישראל (זהרי ופאהן 1981 ופאהן, הלר ואבישי 1998), ובמקרים אחדים שונה השם ליתר בהירות

שם מדעי מלא (עמודה B, מורכב ממידע הקיים בעמודות J ו-K/L) - שם מדעי לטיני תקף לפי כללי הנומנקלטורה הבוטנית. מכלואים בין מינים צוינו גם בהוספת סימן הכפל \times בתוך השם

מכלוא (עמודה C) - בעמודת המכלוא מצוין אם הצמח הוא מכלוא בין סוגים או בין מינים.

שם משפחה עברי - FamilyH (עמודה D) - שם עברי של המשפחה הבוטנית שאליה משתייך הצמח

שם משפחה מדעי - Family (עמודה E) - שם מדעי של המשפחה הבוטנית שאליה משתייך הצמח

צורת חיים/צורת צמיחה גנטית (עמודה F) - מתייחסת לצורת הצימוח של הצמח או לשימוש שנעשה בו בגן הנוי

שם עברי (עמודה G) - שם הסוג והמין, ללא פירוט שם זן תרבותי או טקסון תת-מיני

זני תרבות (עברית) (עמודה H) - שם הזן אינו כתוב בין גרשיים אלא בעמודה נפרדת. כאשר קיים "זן" שלא אותר במקורות המידע אך מצוי בגן הנוי, נרשם הצמח לצד שם הסוג וכן מצוין כי המין אינו מזוהה, בתוספת כינוי המוכר, לדוגמה: מיש מין לא מזוהה; בעמודת הזן נרשם: בצרה.

טקסונים תת-מיניים (תת-מין, זן, צורה) (עמודות I ו-L) - מתייחס למין תת-מיני, כפי שפורט לעיל.

שם מדעי (עמודה J) - שם הסוג והמין המדעיים, ללא פירוט שם זן תרבותי או טקסון תת-מיני

זני תרבות (שם מדעי) (עמודה K) – קולטיבר או זן שאיננו נמצא בטבע אלא הוא יציר האדם. שם הזן אינו כתוב בין גרשיים אלא בעמודה נפרדת. כאשר קיים זן שלא אותר במקורות המידע אך הוא מצוי בגן הנוי, נרשם הצמח לצד ציון הסוג, ומצוין כי המין אינו מזוהה, בתוספת כינוי המוכר, לדוגמה: *Celtis sp.*; בעמודת הזן נרשם: Bazra.

שם עברי נרדף (עמודות M ו-N) – שם עברי נוסף של הצמח.

שם מדעי נרדף - synonym (עמודה O) - שם מדעי נרדף תקף או שם שהיה בשימוש בעבר אך איננו תקף עוד

שם משפחה מדעי חלופי - Alternative family (עמודה P) - שם משפחה תקף נוסף

שכיחות (עמודה Q) - מידת השכיחות של הצמח בנוי: שכיח (מצוי ברוב המשתלות או הגנים) או נדיר.

הערות - Remarks (עמודה R) – במידה וקים מידע מהותי נוסף.

סימון שורה בצבע אפור – שורות של מיני צמחים הידועים כפלשנים או מתפרצים סומנו בצבע אפור

שם עברי

נספח א': מבוא לרשימת צמחי הנוי בישראל, 1997; מאת ישראל גלון וישראל דרורי
נספח ב': מבוא לשמות צמחי נוי חדשים בישראל, מאת רקפת הדר-גבאי

מידע חסר – אנו בטוחים כי בארץ מצויים מיני צמחים שאינם מופיעים ברשימה. נשמח לקבל מידע על צמחים כאלה, כדי שנוכל לכלול אותם ברשימה לאחר אימות המידע עם המצוי במקורות המתאימים.

מידע שגוי - למרות המאמצים הבלתי נדלים, לא מן הנמנע שנפלו שגיאות בחומר. נודה לקבלת הערות עם אסמכתאות כדי שנוכל לתקן את הטעון תיקון.

נודה על קבלת ההערות במסמך אקסל, בדומה לפורמט של הרשימה.

את ההערות יש להעביר לידי אביגיל הלר avigailheller1@gmail.com

או לידי לילך רובין: lilac.deutsch@gmail.com

הרשימה המצורפת מופיעה בקובץ אקסל וניתנת להורדה ולשימוש חופשי תוך ציון המקור. הרשימה תעודכן אחת לשנה, בהתאם למידע שגיע אלינו. הרשימה ממוינת על פי השם המדעי של הצמח.

לאחר הורדת הקובץ מהאתר כל שינוי שיערך ברשימה הינו באחריותו הבלעדית של המשתמש!

כל הזכויות שמורות למשרד החקלאות ופיתוח הכפר